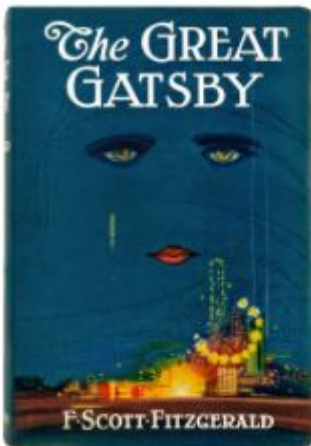

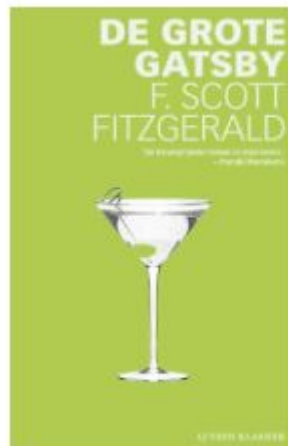
> de meest recente versie van dit essay vind je op [de site van de auteur](#) <

'The Great Gatsby' - een hoogst ironisch, Bijbels-moralistisch verhaal over de wondere wereld van lust en liefde

Essay gebaseerd op mijn gedetailleerde [close reading](#) van de roman.

Originele cover
© wikipedia

Nederlandse vertaling, oktober 2017
© LJ Veen Klassiek

In 'The Great Gatsby' dompelt Scott Fitzgerald zijn lezers onder in een wereld van miljonairs. Voor de meesten van ons is dit een totaal onbekende wereld. De wereld van fabelachtig rijke miljardairs uit Rusland en de Verenigde Arabische Emiraten die Britse voetbalclubs kopen, of van de voetbalsterren zelf zoals Lionel Messi die naar verluidt in vier jaar tijd 555.237.619 euro heeft verdiend. Maar wat Scott Fitzgerald - hij was pas 29 toen zijn roman in 1925 werd gepubliceerd - ons van die wereld laat zien, is precies hetzelfde als wat er gebeurt in de echte wereld waarin wij allemaal leven: een eeuwige strijd met liefde, seks en lust.

In deze klassieker uit de Amerikaanse literatuur zijn we getuige van de strijd om de mooie Daisy Fay tussen Jay Gatsby, haar vroegere minnaar, en Tom Buchanan, haar echtgenoot. Opmerkelijk genoeg wordt het verhaal niet verteld door een alwetende verteller die ons van het ene personage naar het andere laat dwalen (zoals dat in alle soaps tegenwoordig gebeurt) of door een van de hoofdpersonen (die dan iets opbiecht of uitschreeuwt; of zijn of haar daden probeert te rechtvaardigen). Nee, het hele verhaal wordt opgeschreven door een nevenpersonage in de plot, Nick Carraway. Geen miljonair, maar een min of meer normale sterveling zoals u of ik, die toevallig op het juiste moment op de juiste plaats was: de buurman van Gatsby en neef van Daisy. Belangrijker nog, een jongeman die zelf worstelde met de liefde, omdat hij maar niet kon

beslissen wie nu de ware zou worden in zijn leven. Een briljante ingeving van Scott Fitzgerald om zo het verlangende mensenhart te verkennen!

In 'The Great Gatsby' leidt de strijd tussen de twee liefdesrivalen echter tot doodslag, moord en zelfmoord. Jay Gatsby wordt vermoord en zijn moordenaar pleegt zelfmoord. Terwijl iedereen denkt dat de moordenaar het recht in eigen handen nam en de man doodschoot die zijn vrouw aanreed in een dodelijk auto-ongeval met vluchtmisdrijf, is er één man die beter weet: Nick Carraway. Scott Fitzgerald laat Nick het hele verhaal net om die reden opschrijven. 'The Great Gatsby' mag daarom ook een (modern?) moralistisch of zelfs Bijbels verhaal worden genoemd. Een verhaal van moreel ontwaken dat zich afspeelt in de immorele wereld van de miljonairs en beau monde van New York in het begin van de jaren twintig. Een wereld zonder God waarin niet één maar twee van Zijn [Tien Geboden](#) worden overtreden: 'Gij zult geen overspel plegen' en 'Gij zult niet doden'.

Mimetisch verlangen

In 'The Great Gatsby' zien we de hypothesen van René Girard over het menselijk verlangen aan het werk. De eerste is wat Girard [het mimetisch verlangen](#) noemt. Wij mensen verlangen wat anderen verlangen. Bovendien zijn we ons er niet van bewust dat we dat doen. We beweren altijd dat ons verlangen van ons is en van ons alleen. Maar Girard is ervan overtuigd dat er altijd 'een driehoeksverhouding' speelt: een *subject* imiteert altijd het verlangen van een *model* voor het *object* dat hij (of zij) verlangt. Jay Gatsby (= *subject*) was van geringe komaf toen hij voor het eerst een afspraakje versierde met Daisy Fay, het populairste meisje van de stad (= *object*). Hij had veel officieren (= *modellen*) met haar zien uitgaan toen hij in het trainingskamp van het leger in de buurt van Louisville was. Normaal gesproken had hij geen kans om met Daisy Fay uit te gaan, laat staan om met haar te trouwen, want haar familie was enorm rijk. Maar op het moment dat hij haar ontmoette, droeg hij hetzelfde uniform als de andere, rijke officieren en dus greep hij zijn kans en zie, Daisy werd verliefd op hem. De jonge officier en Daisy werden een koppeltje. Hij wist dat hij geen schijn van kans had, want hij was 'een arme jonge man zonder verleden', maar de Verenigde Staten stonden in 1917 op het punt [troepen naar Europa](#) te sturen en voordat ook hij moest gaan vechten, bedreef Gatsby de liefde met haar. Daisy was er kapot van toen haar ouders haar verboden afscheid te nemen toen luitenant Gatsby naar Europa vertrok. Was hun dochter te jong, ze was immers pas 18? Of kenden zij toen de sociale achtergrond van Jay Gatsby al?

Na de oorlog trouwde Daisy met een miljonair, Tom Buchanan. Gatsby was toen nog in Europa. We weten niet waarom hij na de oorlog niet naar huis was

gekomen. Was het omdat hij wist dat hij geen kans had om met haar te trouwen? We weten ook niet waarom Daisy niet op hem wachtte, alleen dat ze wekenlang boos op haar ouders was geweest, een jaar lang geen andere officieren of andere jonge mannen had gedatet. Maar toen toch weer was beginnen uit te gaan, een verloving verbrak om vrij vlug daarna te trouwen met Tom Buchanan.

De dag voor haar huwelijk vond haar bruidsmeisje haar echter dronken en in paniek in haar slaapkamer. Daisy wilde absoluut niet met Tom trouwen! Ze vernietigde de brief die ze in haar hand had en wilde niet onthullen van wie hij afkomstig was of wat erin stond, maar ze haalde het parelsnoer - 'waarvan men de waarde op driehonderdvijftigduizend dollar schatte' - dat ze als huwelijkscadeau van haar toekomstige man had gekregen uit de prullenbak en gaf hem aan het bruidsmeisje met de woorden: "Neem 't ding mee naar beneden en geef 'm terug aan wie die dan ook mag toebehoren." Daisy kon echter worden ontnuchterd en overgehaald. De volgende dag trouwde ze met Tom Buchanan. Het paar leek de eerste maanden erg gelukkig, maar tegen de tijd dat ze een eerste kind kregen, had Tom al een affaire gehad met een kamermeisje van een hotel.

Dit tragische verhaal van *mimetisch verlangen* werd een paar jaar later verteld aan Nick Carraway door Jordan Baker. Jordan was twee jaar jonger dan Daisy, ze had haar in 1917 geholpen om een afspraakje met Gatsby te verdoezelen en werd later een van haar beste vriendinnen en ten slotte Daisy's bruidsmeisje. Net als Daisy had ze toen al veel aanbidders gehad en was ze dus zelf het object van verlangen in een reeks van *mimetische driehoeken*. Enkele jaren later, was Jordan nog steeds niet getrouwd. Bovendien was ze als golfspeelster een plaatselijke beroemdheid geworden en misschien was ze zo populairder dan ooit tevoren toen de twee vriendinnen elkaar in 1922 in New York terug ontmoetten, ongeveer op hetzelfde moment dat Jay Gatsby weer opdook.

Huwelijk

Om ervoor te zorgen dat wij niet voortdurend vechten om te bepalen wie uiteindelijk het object van zijn of haar verlangen krijgt, zijn er een aantal regels die mensen blijkbaar hebben afgesproken, vastgelegd in wetten die verschillen van cultuur tot cultuur en ook voortdurend evolueren. 'The Great Gatsby' speelt zich af in de Verenigde Staten van de jaren twintig van de vorige eeuw en is geschreven door een schrijver die in hetzelfde tijdvak leefde. Misschien denken wij (ik woon in België) er vandaag, honderd jaar later, anders over, maar een van die regels was en is nog steeds [het huwelijk](#), of dat nu in de kerk plaatsvindt (de katholieke traditie waarin ik ben opgevoed noemt het [het sacrament van het](#)

huwelijk) of op het gemeentehuis, of er nu een feest is of niet, het huwelijk betekent het einde van een al of niet ingewikkelde zoektocht van twee mensen naar de ware liefde. Tegelijkertijd toont elk huwelijk aan alle mensen in een bepaalde gemeenschap dat zij geen van deze twee personen meer mogen begeren. Dit maakt het ook gemakkelijk om te weten wiens kinderen de vrouw van het echtpaar zal baren.

Gij zult geen overspel plegen

Maar het is duidelijk dat in elke soort samenleving de huwelijkswetten kunnen botsen met de begeerten van de mens. Eenmaal getrouwd, zijn en blijven we nog steeds mensen die verlangen wat anderen verlangen. In religieuze, maar ook seculiere gemeenschappen in het verleden en in het heden, zijn er niet alleen strenge regels om ervoor te zorgen dat dat niet gebeurt - regels of wetten die worden ondersteund door heilige overtuigingen of wetten neergepend in dikke boeken. Er is ook een (grote) meerderheid van die gemeenschap die in die wetten gelooft en er zich aan houdt.

Maar rijken en machtigen zijn berucht in het omzeilen van het conflict tussen wat het hart begeert en wat de wet verbiedt. Koning David van de Joden stuurde Uria de oorlog in om gedood te worden, zodat hij zijn lieftallige vrouw [Batseba](#) kon krijgen, die hij eerst zwanger had gemaakt! [Hendrik VIII](#) zou zelfs een nieuwe kerk starten om te kunnen scheiden van zijn eerste vrouw, die geen mannelijke erfgenaam kon voortbrengen (na zes zwangerschappen). Daarna scheidde hij nog twee keer en liet hij twee andere vrouwen vermoorden.

Jordan Baker vertelde het verhaal van Daisy, Gatsby en Tom aan Nick Carraway, omdat multimiljonair Jay Gatsby haar dat had gevraagd. Hij wilde opnieuw met Daisy uitgaan en zag in Nick - haar neef en zijn buurman in New York - een mogelijkheid om als tussenpersoon op te treden.

Jordan kon natuurlijk enkel vanuit haar eigen gezichtspunt vertellen over luitenant Gatsby die in 1917 met haar vriendin Daisy uitging. Dat betekent dat ze niets afwist over Gatsby's achtergrond. Of heeft ze dit opzettelijk niet verteld? Toen Nick het verhaal hoorde, was Gatsby een multimiljonair. Als je het verhaal zo hoort, is het een verhaal van een stel dat smoorverliefd op elkaar was. Een relatie die verboden werd door de ouders. Het geheim van Gatsby's sociale achtergrond wordt pas (volledig) onthuld aan het eind van de roman na het fatale ongeluk waar Gatsby en Daisy bij betrokken waren. Op dat moment hoorde Nick hetzelfde verhaal, maar dan verteld door Gatsby in een vertrouwelijk, openhartig gesprek, een paar uur voordat Gatsby zelf werd

doodgeschoten. Het is dan pas dat de verborgen *modellen* van Gatsby's *mimetische begeerte* aan het licht komen.

Nick Carraways fascinatie voor Gatsby

Op het moment dat Nick het tragische liefdesverhaal van Gatsby in de aanloop naar de Eerste Wereldoorlog hoorde, was Nick niet alleen de buurman van Gatsby in New York en de neef van Daisy, maar had hij ook een beginnende relatie met Jordan Baker. Deze episode van zijn leven was een echte emotionele achtbaan, omdat hij maar niet kon beslissen van wie hij echt hield. Jordan was populair, zijn lieve nicht was haar beste vriendin en ze leek ook dol op hem te zijn. Maar Nick schreef tegelijkertijd ook brieven aan een meisje in Chicago en hij had in New York tussendoor zelfs een korte affaire gehad met een meisje op zijn kantoor.

Om nog beter te begrijpen dat Nick zijn rijke buurman probeerde te helpen om weer met zijn nicht Daisy uit te gaan en zo een overspelige affaire te beginnen, is het verder goed om weten dat, voordat Gatsby hem vroeg om een geheim rendez-vous met haar in Nicks bungalow te regelen, Nick al wist dat Tom, de man van zijn nicht, zelf een buitenechtelijke affaire had, met Myrtle, de vrouw van een plaatselijke garagehouder. Bovendien had Daisy hem bij zijn eerste bezoek aan hun huis in New York in vertrouwen verteld hoe ongelukkig ze was. Op de dag dat haar eerste kind twee jaar eerder was geboren, wist ze al dat Tom geen trouwe echtgenoot was en die dag had ze gehuild en was ze blij geweest dat haar kind een meisje was: "En ik hoop dat ze een dom gansje zal zijn – dat is het beste wat een meisje kan zijn in deze wereld, een mooi dom gansje."

Gatsby, daarentegen, was geëvolueerd van een curiosum - wie was die rijke man van hiernaast die elk weekend van die wilde feestjes gaf voor al die gasten? - naar de vriendelijke buurman die een oorlogsverleden deelde met Nick. Maar er was meer. Gatsby leek oprecht geïnteresseerd te zijn in hem, een gewone man die in een klein huis naast zijn eigen, kolossale landhuis woonde. In feite was Nick echt gefascineerd door Gatsby. Geen wonder dat Scott Fitzgerald zijn verteller Nick Carraway noemde (*Carraway, to be carried away - zich laten meeslepen*).

Nog interessant vanuit moreel oogpunt is dat Nick de vrolijke feestjes in het huis van Jay Gatsby beschrijft als wilde feestjes waar hij echt van genoot, hoewel de dingen die daar gebeurden hoogst immoreel en illegaal waren. Ook hij dronk volop (gratis) alcohol in tijden van [nationale drooglegging](#) in de Verenigde Staten; er was lekker eten en opwindende livemuziek en volop

gelegenheid om te dansen en te flirten etc. Hij ging er dus niet één keer, maar drie keer heen voordat Gatsby hem vroeg om hem een plezier te doen. Hij had ook genoten van de rit in die fantastische, blitse auto van Gatsby (en daarvoor ook al in zijn watervliegtuig) en hij had met bewonderende belangstelling gezien hoe Gatsby wegkwam met te hard rijden enz.

De gebeurtenissen zijn echter niet alleen immoreel, maar bij vlagen ook hilarisch. Nick was getuige van een bizar auto-ongeluk op het einde van het eerste feestje waarvoor hij werd uitgenodigd - een leuke kleine anekdote die op meer dan één manier in contrast staat met het catastrofale ongeluk later in de roman; en dan was er nog het onhandige rendez-vous tussen Gatsby en Daisy in het huis van Nick - Daisy dacht zelfs dat Nick verliefd op haar was! Niet zeker of ze dat ook erg zou vinden.

Gatsby had Jordan verteld dat hij zijn huis had gekocht, om dicht bij Daisy te zijn en toen hij haar bij het eerste rendez-vous het landhuis liet zien, merkte Nick de stress op die Gatsby moest doormaken ... zou ze leuk vinden wat hij ervan had gemaakt? Op een gegeven moment gooide hij stapels en stapels overhemden uit een enorme kast een voor een op een tafel voor Daisy om indruk op haar te maken met zijn kleren die speciaal door iemand in Engeland waren uitgezocht en elk seizoen naar hem werden opgestuurd.

Het is duidelijk dat Gatsby zijn uiterste best had gedaan om fabelachtig rijk te worden om indruk op haar te maken, net als haar rijke echtgenoot en de andere officieren die in 1917 met haar uitgingen. In termen van René Girard had *het subject* (Gatsby) zijn *model* (Tom Buchanan) geïmiteerd om het *object* van zijn verlangen (Daisy) opnieuw te veroveren.

De rondleiding in Gatsby's enorme huis was een triomf. Daisy adoreerde letterlijk alles en er was absoluut geen twijfel mogelijk, toen Nick afscheid van hen nam, dat Gatsby en Daisy (weer) verliefd waren. En Nick? Nick was erbij en was maar wat fier en blij dat hij een belangrijke rol had gespeeld in deze overspelige afspraak.

Gatsby's mythische verleden

Ongeveer gelijktijdig met het eerste geheime rendez-vous van Gatsby en Daisy, raakte de pers geïnteresseerd in Gatsby. Er waren allerlei geruchten over zijn mogelijk illegale activiteiten en nog meer over zijn identiteit, ook onder zijn talrijke gasten. Als een soort tegenwicht schrijft Nick nu het fantastische, maar volgens hem ware verhaal van Gatsby's jonge jaren op, zoals Gatsby dat veel later zelf in vertrouwen aan hem had verteld.

Jay werd geboren in North Dakota, zijn ouders waren arm en hij vluchtte als jongeman uit huis: 'in zijn verbeelding had hij hen nooit werkelijk als zijn ouders aanvaard.' Hij had allerlei baantjes, en veranderde zijn naam James Gatz in Jay Gatsby nadat hij de mijnbouwer-multimiljonair Dan Cody had ontmoet. Hij had hem op zijn jacht gewaarschuwd voor een storm en maakte nogal indruk op Cody. Voor Gatsby was het imposante zeiljacht liefde op het eerste gezicht. Hij werd gevraagd om op Cody's schip te blijven en deed allerlei taken op het jacht terwijl hij met hem rond de wereld zeilde. Hij werd een goede vriend van Cody en toen Cody vijf jaar later overleed, had hij recht op een substantieel deel van de erfenis, maar dat werd op de een of andere manier verhinderd door Cody's vrouw.

Gatsby's verhaal over zijn jonge jaren en zijn jaren met Cody - dus voordat hij Daisy in 1917 ontmoette - zit ook vol opmerkelijke details over vrouwen. Het is duidelijk dat Gatsby niet alleen een wild en chaotisch leven had voordat hij haar ontmoette, maar dat hij ook al nogal wat vrouwen had gehad voordat hij uiteindelijk verliefd werd op Daisy.

Bovendien geeft Nick zijn door hem bewonderde miljonair Gatsby op deze manier een soort mythische (zeg maar Bijbelse?) achtergrond. Een arme jongen in conflict met zijn ouders, op zoek naar een onafhankelijke toekomst, ernaar strevend om iemand te worden in de wereld, verliefd op glamour en rijkdom. Opnieuw zien we hoe Gatsby gefascineerd wordt door een onbereikbaar *model*, ditmaal de miljonair Cody.

De ultieme strijd om de liefde van Daisy

Volgens René Girard verlangen we naar wat anderen verlangen en daardoor kan degene die ons laat zien wat begeerlijk is onze [rivaal](#) worden. Als een persoon hetzelfde *object* begeert als zijn buurman, leidt dat misschien niet tot competitie en strijd als er genoeg (drankjes, auto's, zeiljachten, huizen ...) zijn. Scott Fitzgerald lijkt in zijn roman aan te tonen dat ook verliefd zijn niet tot rivaliteit hoeft te leiden. Nick bewonderde en kopieerde het gedrag van Gatsby,

maar hij werd nooit Gatsby's rivaal. Hij werd verliefd op - de beste tweede keuze - Daisy's boezemvriendin, Jordan. Natuurlijk had ook hij af te rekenen met rivalen - zoals Nicks verhaal heerlijk overvloedig aantoonde. Maar wat gebeurt er als twee mensen inderdaad hetzelfde meisje begeren? Dat is wat Fitzgerald ons toont in het belangrijkste *mimetische conflict* in het verhaal: wie kon het hart van Daisy winnen: Gatsby of Tom? Hoe en waarom?

Op een hete middag bereikte de rivaliteit tussen Jay Gatsby en Tom Buchanan zijn hoogtepunt in een openlijke confrontatie tussen de rivalen. Scott Fitzgerald bedacht een dubbele scène voor dit ultieme gevecht. Om deze scènes nog hilarischer en sensationeler te maken, laat hij de hoofdrolspelers Daisy, Tom en hun gasten Jordan en Nick van de ene scène - het huis van de Buchanans - naar de andere - een hotelkamer die ze in de stad huurden - rijden in de auto van hun rivaal - een ideetje van Tom dat om allerlei redenen verkeerd zou uitpakken! Omdat er niet genoeg benzine in Gatsby's auto zit, moet Tom Buchanan zelfs stoppen bij het benzinestation van ... de man van Myrtle, zijn minnares! Die stop zal later van het grootste belang blijken voor de ontknoping van de plot.

Scott Fitzgerald voegde nog andere ironisch-dramatische accenten toe aan de twee scènes. De gesprekken vinden plaats terwijl het ondraaglijk heet is en er voortdurend (verboden) alcohol wordt gedronken, twee elementen die mensen zowel hoogst prikkelbaar als ongeremd maken. En dan is er nog die hilarische, thematische noot als het gezelschap plots in het hotel 'Mendelssohns *Bruiloftsmars* uit de balzaal beneden' horen. Een heerlijk sarcastisch toeval!

Nick beschrijft de lange en openlijke strijd tussen de geliefden om Daisy te veroveren die middag zeer gedetailleerd. In wat hij die middag ziet en hoort, herkennen we wat René Girard steeds weer signaleert bij mimetische crisissen. Op het hoogtepunt van een mimetisch conflict spiegelen rivalen elkaar: ze worden *dubbels*. Gatsby en Tom Buchanan deden hun uiterste best, niet zozeer het hart van hun geliefde te winnen als wel om elkaar te vernietigen, zonder rekening te houden met het effect van hun woorden op Daisy, die hun woordenstrijd eerst nog probeerde te ontwijpen, maar die beide rivalen in het heetst van de strijd vooral verweesd en vertwijfeld zat aan te kijken.

Tegen het eind van de middag bleek Tom Buchanan het pleit toch gewonnen te hebben. Hij kon Daisy ervan overtuigen dat Gatsby fabelachtig rijk moet zijn geworden omdat hij een criminele dranksmokkelaar was.

Gij zult niet doden

Waarom vertelt Nick ons zo in detail het verhaal van de overspelige affaire die hij gewillig faciliteerde tussen zijn lieve nicht en een crimineel, een illegale dranksmokkelaar? En waarom is Nick tegelijkertijd zo open en eerlijk over zijn eigen gecompliceerde liefdesleven?

Scott Fitzgerald liet Nick geen openhartig dagboek schrijven. Nee, Nick schrijft het verhaal op nadat alle gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Nick zou nooit het verhaal met zulke openhartige details hebben opgeschreven als de gebeurtenissen niet tragisch waren afgelopen. In de nasleep van het openlijke conflict tussen de twee rivalen zijn twee mensen om het leven gekomen en heeft een derde zelfmoord gepleegd. Na de eerste tragische gebeurtenis - een auto-ongeluk - had Nick een bijzonder lang gesprek met Gatsby, waarin Gatsby niet alleen het geheim van zijn lage afkomst onthulde toen hij in 1917 verking had met Daisy, maar waarin hij ook de omstandigheden beschreef die leidden tot de dood van de vrouw in het auto-ongeluk. Gatsby zat toen niet aan het stuur, Daisy reed de plots opdoemende vrouw aan! Hij voegde eraan toe dat hij 'natuurlijk' de volledige verantwoordelijkheid op zich zou nemen. Maar enkele uren later werd Gatsby vermoord en pleegde zijn moordenaar zelfmoord. In de daaropvolgende dagen en weken ontdekte Nick dat de dood van Gatsby in werkelijkheid de dood van een zondebok bleek te zijn, een onschuldig persoon 'op wie anderen hun schuld werpen' (van Dale).

Gatsby mag dan wel de hoofdpersoon zijn in het centrale liefdesverhaal in 'The Great Gatsby', Scott Fitzgerald maakte Nick de verteller van het verhaal. Hij liet Nick een boek over Gatsby schrijven omdat Nick een morele afkeer had gekregen door de rol van alle betrokkenen bij de tragische gebeurtenissen. Daarom is Scott Fitzgeralds verteller zo geïnteresseerd in de moraal van iedereen, terwijl hij schrijft - inclusief zijn eigen zwakheden.

Het zondebok-mechanisme

Op dit moment in het verhaal wordt een andere hypothese van René Girard over ons menselijk gedrag geïllustreerd. In tijden van chaos en wanorde - zo heeft Girard in talrijke studies aangetoond - trachten mensen tot rust te komen en de orde te herstellen door de schuld bij één persoon te leggen en te slachtofferen: een zondebok. Volgens René Girard werd deze fundamentele wet van het menselijk gedrag voor eens en voor altijd ontmaskerd in ... de Bijbel, om precies te zijn in het Nieuwe Testament.

In deze roman wordt *het zondebokmechanisme* geopenbaard omdat het verhaal is opgetekend door iemand die ervan overtuigd is dat Gatsby - ondanks zijn talrijke fouten en gebreken - eigenlijk een onschuldig slachtoffer is. Aan het eind van het verhaal raken ook wij overtuigd als we de puzzel leggen van wat er werkelijk is gebeurd.

Gatsby werd vermoord door Wilson, die hem de schuld gaf van de dood van zijn vrouw. Maar Gatsby was de verkeerde (d.w.z. onschuldige) persoon, want Daisy zat aan het stuur. Bovendien was de vrouw van Wilson zelf ook medeschuldig aan het ongeluk, omdat ze roekeloos voor de auto sprong in de overtuiging dat ze de chauffeur kon doen stoppen. Wat zij op dat moment eigenlijk wilde, was vluchten voor haar woedende man - dus ook hij had schuld aan het ongeluk! Myrtle wilde vluchten met Tom Buchanan, van wie zij dacht dat hij de bestuurder van die blitse, goudgele auto was, want zij had hem die middag nog in die auto gezien toen hij was gestopt om benzine te tanken. Wilson had net ontdekt dat zijn vrouw een affaire had met een andere man - hij had een halsband van een hond ontdekt (o ironie!) die zij niet kon verklaren - en hij dacht dat die man de eigenaar van die auto was. Door hem te doden dacht Wilson dus dat hij tegelijkertijd de vrijer van zijn vrouw had gedood. Maar weer had hij het mis, die verleider was Tom Buchanan. Op die manier kreeg Gatsby de schuld van de fouten van Daisy en Tom. Terwijl Wilson niet wist dat hij de verkeerde persoon had vermoord - hij weet niet wat hij doet! - wisten zowel Tom als Daisy dat Gatsby onschuldig was. Maar toch lieten ze hem om verschillende redenen in de steek. Een paar weken later (40 Bijbelse dagen?) gaf Tom aan Nick toe dat hij Gatsby's adres gaf aan de wraakzuchtige Wilson die op zoek bleek naar de eigenaar van de gele sportauto die zijn vrouw had aangereden, zonder dat hij de politie of Gatsby telefonisch waarschuwde voor de gewapende gek die ook hem had bedreigd.

Nick schaamde zich misschien ook voor zijn eigen houding tegenover Gatsby! Hij had Gatsby immers niet gewaarschuwd voor de nieuwe verstandhouding die hij had gezien de nacht na het auto-ongeluk tussen Daisy en haar man. Maar hij organiseerde daarna wel - schuld bewust? - Gatsby's begrafenis en deed zijn uiterste best om ook alle vrienden en gasten van Gatsby op zijn begrafenis te krijgen. Zonder succes - dat levert een paar hilarische scènes op met een naïeve Nick die probeerde Gatsby's criminele vriend of partner Meyer Wolfshiem over te halen.

Belangrijker nog is dat Nick niet voor Gatsby opkwam en Tom met de waarheid confronteerde toen hij hem een paar weken later toevallig tegen het lijf liep. Nee, hij reageerde helemaal niet toen Tom hem zei: "En wat zou 't, dat ik 't verteld heb? Die vent vroeg er gewoon om. Hij heeft zand in je ogen gestrooid, net zoals hij dat bij Daisy gedaan had, maar hij was een ploert. Hij reed Myrtle

aan zoals je een hond zou aanrijden en reed zonder pardon, zonder te stoppen, door."

Gedesillusionneerd brak Nick ook met Jordan Baker - nou ja, ze zei dat ze verloofd was met iemand anders toen hij dat wou doen en daarna, verliet hij New York. Maar nu, twee jaar later, is hij klaar met alles op te schrijven, zo waar en eerlijk mogelijk. Scott Fitzgerald suggereert zelfs dat het boek van Nick Carraway de titel 'The Great Gatsby' draagt, wanneer hij Nick op een van de eerste pagina's van het boek laat schrijven: 'Gatsby, de man die zijn naam aan dit boek geeft'.

Ironie of sarcasme?

Al deze immorele en tragische gebeurtenissen zijn echter opgeschreven met enorme hoeveelheden ironische en sarcastische ondertonen. Probeerde Scott Fitzgerald ook de draak te steken met zijn verteller? Was Fitzgerald niet zozeer ironisch als wel sarcastisch?

De plot ontmaskert zeker de moraal van het 'nieuwe geld'. De illegale en criminele dranksmokkel van Gatsby leidde naar illegale en immorele feesten. Anderzijds kan het expliciete racisme van Tom aan de eettafel in het Buchanan-huis verwijzen naar het feit dat het geld van zijn familie of 'oud geld' gebaseerd was op slavernij en uitbuiting op de plantages. Tom wilde deze (op immorele wijze) verworven privileges nu zeker niet met anderen delen. Bovendien leek zelfs Nicks (relatieve) familievermogen gebaseerd te zijn op een legale maar nogal immorele truc van een voorouder om niet gedood te worden in de Amerikaanse Burgeroorlog, [de stichtingsoorlog van de Verenigde Staten](#).

En dan is er dus ook nog het immorele liefdesleven van deze miljonairs. Gatsby vond het niet erg om een getrouwde vrouw het hof te maken en Daisy had geen bezwaar tegen zijn avances. Tom was een brutale, serie-overspelige echtgenoot die razend werd bij de gedachte dat zijn vrouw op dezelfde manier zou handelen. Ook Nicks liefdesleven was een verward kluwen geworden toen hij in New York woonde.

Maar aan het eind van het verhaal, had Fitzgeralds naïeve maar eerlijke, moreel verontwaardigde verteller ruimschoots bewezen dat Gatsby's weliswaar immorele liefde voor Daisy door het ongeluk was gezuiverd, omdat hij bereid was de verantwoordelijkheid voor Daisy's vluchtmisdrijf op zich te nemen. In feite was Gatsby al gestopt met het organiseren van de feestjes bij hem thuis - tijdelijk misschien of opportunistisch, maar toch. Maar vooral door zijn tragische dood bleek zijn liefde voor Daisy zoveel meer waard te zijn dan Daisy's grillige,

frivole en egoïstische liefde voor hem; zoveel meer waard dan de ontrouwe liefde van Tom voor Daisy (en van Daisy voor Tom toen Daisy weer met Gatsby begon uit te gaan); zoveel meer waard dan de brutale liefde van Tom voor zijn minnares (een agressieve klap in haar gezicht brak zowat haar neus had Nick gezien) ... Gatsby's grote liefde voor Daisy had hem uiteindelijk het dodelijke slachtoffer gemaakt van de immorele houding van Tom en Daisy. Een fataal lot dat - oh ironie! - werd uitgelokt door het dwaze gedrag van Toms minnares en uitgevoerd door haar bedrogen en wraakzuchtige echtgenoot.

Het groene licht

Het enige dat misschien een baken van licht zou kunnen zijn in het krankzinnige streven naar liefde en geluk van alle betrokkenen in deze roman, kan alleen maar Gatsby's gezuiverde liefde voor Daisy zijn, die Gatsby volledig had kunnen veranderen als hij maar niet was neergeschoten en als Daisy maar hetzelfde voor hem had gevoeld - weinig kans dat zij ook zou zijn veranderd, dat wel! Geen wonder dus dat het boek eindigt met Nick die zich Gatsby herinnert, starend naar dat groene licht op de pier bij haar huis aan de andere kant van het water. En hoe Nick probeert zich voor te stellen hoe Gatsby ooit gedacht moet hebben hoe dicht hij bij de verwezenlijking van die (toen nog corrupte) droom was.

Is dat ultieme, kwetsbare verlangen naar (zuiverende) liefde iets waar alleen Nick Carraway aan vast wil houden of in wil geloven? Of ook Scott Fitzgerald? Dat het antwoord op die vraag een mysterie zal blijven, is te danken aan het genie van Scott Fitzgerald, de 29-jarige schrijver van 'The Great Gatsby', die zich verschool achter de zowel hilarische als dramatische gebeurtenissen die zijn fantasie had bedacht, en achter zijn naïeve, promiscue maar moreel ontwaakte verteller, terwijl hij ondertussen de donkerste geheimen ontsluitte van het verlangende hart. Geheimen die René Girard een halve eeuw later zou theoretiseren en benoemen met termen als *mimetisch verlangen - object, subject en model - rivalen en dubbels - én zondebok-mechanisme*.

Dat Scott Fitzgerald eigenlijk ook zelf op zoek was naar ware, zuiverende liefde, kan misschien overtuigend worden bewezen door de enige woorden in 'The Great Gatsby' die hij verkoos niet aan Nick toe te wijzen. Scott Fitzgerald droeg de roman op 'Opnieuw aan Zelda' (zijn vrouw). En hij voegde er een fragment uit een gedicht aan toe met een hilarisch-poëtisch advies voor een verliefde man om het meisje van zijn dromen ervan te overtuigen uit te roepen dat ook zij van hem houdt - heerlijk passend bij zijn roman:

Draag dan de gouden hoed, als dat haar zal vermurwen;
Als je hoog kunt springen, spring dan ook hoog voor haar,

Tot ze roept: 'Geliefde, goudgehoede hoogspringende geliefde,
Jou moet ik hebben!'

Thomas Parke d'Invilliers

Maar natuurlijk, ook deze woorden kunnen ironisch zijn!

- Joost Dancet -

Met dank aan Marianne, Koen Vandendriessche

Epiloog

Thomas Parke d'Invilliers, de dichter op de inleidende pagina van 'The Great Gatsby' [bestaat in feite niet!](#) De verzen zijn dus in werkelijkheid echt de woorden van Scott Fitzgerald, maar opnieuw had de schrijver zichzelf verborgen, nu achter een fictief personage uit een vorige roman.

Liefde en huwelijk en Scott Fitzgerald

Mag ik ten slotte nog een hachelijke, boude gok wagen over de relatie tussen de roman en zijn auteur op het gebied van lust, liefde en huwelijk?

Er zijn veel parallellen tussen de roman en het liefdesleven van Scott Fitzgerald. Net als Gatsby, werd Scott Fitzgerald zelf afgewezen omdat hij van te geringe komaf was. Niet door één maar door twee vrouwen! Eerst door zijn jeugdliefde Ginevra King, de tweede keer door Zelda Sayre. Scott Fitzgerald trouwde uiteindelijk met Zelda in 1920 nadat hij een succesvol schrijver was geworden.

Tijdens het schrijven van 'The Great Gatsby' ging het echtpaar echter door een bijzonder moeilijke periode. Zelda had een verhouding met een Franse piloot, ze wilde scheiden, ze overleefde ternauwernood een overdosis slaaptabletten enz.

Scott Fitzgerald mag dan alles in 'The Great Gatsby' verhullen onder tonnen heerlijke ironie of zelfs sarcasme, tijdens het schrijven van de roman moet hij zich toch vooral vereenzelvigd hebben met Jay Gatsby. Ik geloof - zoals veel critici doen - dat Daisy staat voor Scott Fitzgeralds eerste liefde, Ginevra King,

die hem in 1917 (!) had afgewezen. Zij weigerde met hem te trouwen, onder andere omdat zij en/of haar ouders hem te arm vonden. In plaats daarvan trouwde ze een jaar later met de miljonaire William Mitchell. Een van haar beste vriendinnen was de bijna twee jaar jongere Edith Cummings, een amateur-golfer die Fitzgerald in zijn roman omtoverde tot Jordan Baker.

In het begin van de jaren twintig, terwijl Scott Fitzgerald en Zelda op de rand van een scheiding stonden, schreef hij de roman, waarbij hij zich voorstelde Ginevra opnieuw te verleiden. Haar weigering om met hem te trouwen (in 1917) en hem opnieuw in de steek laten in zijn fictionele verbeelding (5 jaar later) voelden aan als een moordaanslag. Scott Fitzgerald mag dan toegeven veel gebreken en ondeugden te hebben - net als Gatsby, maar zijn liefde voor haar was zuiver! Nick Carraway is dan de apostel die Scott Fitzgerald nodig had om Ginevra te bewijzen wat een verschrikkelijke fout zij had gemaakt door hem op een koele manier in de steek te laten en opnieuw voor haar echtgenoot te kiezen, een verraad aan zijn zuivere en oprechte liefde voor haar. Of bewees hij net hoe liefdeloos Ginevra was om Zelda terug te winnen?

Zoals andere critici bewezen, kon ook Zelda veel van zichzelf in Daisy herkennen. Hoe dan ook, Scott Fitzgerald en Zelda gingen niet uit elkaar maar trotseerden samen nog vele andere huwelijksstormen.

Ah, die mysterieuze wonderen van het liefhebbende hart!

Bronnen:

- Ginevra King:
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Ginevra_King
- Zelda Sayre:
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Zelda_Fitzgerald
- Edith Cummings:
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Edith_Cummings

Meer info

- Over [Scott Fitzgerald \(1896 - 1940\)](#)

Na een lange strijd tegen zijn alcoholisme, stierf Scott Fitzgerald in 1940, op 44-jarige leeftijd.

Meer over Scott Fitzgeralds alcoholproblemen, waaronder wilde feesten - zie link hierboven.

*Foto van Scott Fitzgerald genomen in 1925, het jaar van de publicatie van 'The Great Gatsby'.
Copyright: [time.com](#)*

- Over [René Girard \(1923 - 2015\)](#)
- Copyright tekstfragmenten - F. Scott Fitzgerald, 'De grote Gatsby', LJ Veen Klassiek, 2013 - vertaling Susan Janssen
- Feedback - mailen naar: joost.dancet@gmail.com
- [Geïnspireerd door René Girard](#) - mijn webpagina met door René Girard geïnspireerde besprekingen van poëzie, toneel en romans: